

ב. אין המלוה יכול לקחתו בפחות מהמחיר הגבוה ביותר שהוצע על הקרקע.⁽¹⁾

ג. בסופו של התהליך, מוציא בית הדין "שטר חלטאתא" המחליט את השדה ביד הלוקח אותה.

(2) מעשה בהחוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי [שהיו נושים בו אלף זוז] –

הוו ליה תרי אפרני [היו לו ללווה שני בתים⁽³⁾], זבינהו [מכרום] לשני הבתים לאדם אחד חדא מהבתים במאה זוז, וחדא מהן בחמש מאה זוז.

אתא בעל חוב טרפא לחדא מינייהו [בא בעל החוב וטרף את אחד מהם מן הלוקח], והיתה טירפא זו על פי בית הדין, אך עדיין לא "החליטו" בית הדין את האפדנא ביד המלוה.⁽⁴⁾

הדר קטריף לאידך, כלומר: בא בעל החוב ורצה לטרוף אף את האפדנא השניה עבור יתרת חובו.

שקל הלוקח אלפא זוזי וקא אזיל לגביה דמלוה [נטל הלוקח אלף זוז והלך אצל המלוה], ואמר ליה הלוקח לבעל החוב:

שדרינהו, שלח אותם רב עמרם⁽¹⁹⁾ לקמיה דרב נחמן.

אמר להן רב נחמן: בשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן בשעת מיתה היורשין של הכתובה הגדולה לזכות בנחלת "כתובת בנין דכרין".

ב-צא

כך מועטין ונתרבו, זכו בהן בשעת מיתה יורשין של הכתובה הקטנה לזכות כשאר נחלות בחלוקה שוה, ולא ליתן "כתובת בנין דכרין".

סימן לשמועות הבאות:

א. אלף; ב. ומאה; ג. מצוה; ד. בכתובה; ה. יעקב; ו. זקף; ז. שדותיו; ח. בדברים; ט. עסיקין.

א. אלף:

א. לזה שאין לו ממה לשלם, כותבים בית הדין "שטר אדרכתא" למלוה שיחפש קרקעות משועבדים שנמכרו על ידי הלוה לאחרים, וכשמצא המלוה קרקע, שמין בית הדין את הקרקע ומכריזין שכל הרוצה לקנות יבוא ויקנה, ומוכרין אותו בית הדין לכל המרבה במחיר, והכסף שמתקבל בתמורת הקרקע הולך לפרעון החוב, או שיקחנה המלוה עצמו וישולם חובו בטריפה זו.

19. כן נראה מדברי התוספות רי"ד.

1. שאם לא כן, נמצא הלוקח או הלוה מפסיד.

2. שמועה זו צריכה לימוד היטב בדברי הראשונים כאן, ונתבארה לפום רהיטא.

3. על פי רש"י לקמן צו א ד"ה דארבי, דמשמע

שאפדנא הוא בית, וראה גם בבבא קמא כא א "דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי", ואולם בערוך מבוואר ש"אפדנא" הוא חצר; ורש"י כאן מתיחס לאפדנא בלשון נקבה.

4. רא"ש, ריטב"א, והר"ן כתב כן בשם איכא מאן דאמר.

זו; (5) ואף עכשיו שכבר טרפת, הרי לא החליטו בית הדין את האפדנא בידך, ועדיין יכול לבוא כל אדם ולהעלות את מחירה, ויכול אני לחייבך ליטול את האפדנא בערך שיקבע הלוקח, או שיקחנו אותו אחר בתמורת אלף זוז שהוא מציע, ואז נשתלם חובך באותן אלף שישלם הלוקח ותהיה מסולק משתי האפדנות.

אם כן, אף אני לא גרוע מאדם אחר שמעלה את מחירו של האפדנא ורוצה לקנותה באלף זוז, והרי אני עצמי מציע לקנות את האפדנא הראשונה באלף זוז, וממילא לאלף אותך לאחת משתי החלופות שהצעתי לך. (6)

סבר רמי בר חמא למימר, דהיינו מתניתין, ממשנתנו יש ללמוד שאין הלוקח יכול להעלות את מחיר האפדנא הראשונה מעבר לשויה.

אי שויא לך — האפדנא הראשונה שכבר נטלת — **אלפא זוזי** כשיעור חובך, ולא תטרוף את השניה כלל — **לחיי**, הרי טוב!

ואי לא, שקיל אלפא זוזי ואיסתלק [קח אלף זוז והסתלק] משתי האפדנות גם יחד ותשאירם בידך.

וזכותו של הלוקח היא, לאלץ את המלוה לעשות את אחת החלופות שהוא מציע בפניו ומשום שכך אומר לו הלוקח לבעל החוב:

כשם שאילו היה בא אדם אחר המוכן לשלם עבור האפדנא הראשונה אלף זוז קודם שטרפת ממני את הקרקע, אף אתה היית חייב ליטלה ממני לפי ערך אלף זוז [ואף ששוייה האמיתי אינו אלא חמש מאות], או שנמכור את האפדנא לאותו אחר באלף

וכאחת הרי שוות הן אלף זוז; ואם יאמר המלוה אני לוקח את האפדנא באלף זוז, הרי כל שכן שלא יפסיד הלוקח כי הלוא תישאר האפדנא השניה בידו, בלא ששילם עליה מאומה.

ולכן כדי להשיג את אחת האפשרויות האלה שהיא נוחה ללוקח יותר מאשר יטרפו ממנו אף את האפדנא השניה, מתחכם הוא לומר **שכאילו** היה מוכן לקנות את האפדנא באלף זוז, ומתוך כך ייאלץ המלוה להסכים לאחת האפשרויות הנוחות ללוקח.

ב. לפי מה שנתבארה הסוגיא, לכאורה מוכרח מכאן שאין הלוקח יכול לסלק את המלוה בזווי, שהרי אם לא כן, למה לו להתחכם, יציע לו אלף זוז כדי לסלקו משתיהן, שהרי אף לפי הצעתו הנוכחית אם ירצה המלוה ליטול אלף זוז ולהסתלק משתיהן יכול הוא לעשות כן, שאין הלוקח יכול לחייבו ליטול אפדנא אחת באלף

5. וזכותי היא לתבוע כן, שעל ידי כן לא תוכל לטרוף ממני שתי אפדנות בחובך אלא אחת בלבד.

6. לתוספת ביאור:

א. לאמיתו של דבר אין הלוקח מוכן לשלם על האפדנא הראשונה מעבר למחירה האמיתי, ואם לא שבאים לטרוף ממנו גם את השניה לעולם לא היה מסכים לשלם עבור האפדנא הראשונה יותר ממחירה, שהפסד גמור הוא בשבילו.

אלא שבמקרה הנידון לעולם לא יפסיד הלוקח מההצעה הזו שהציע ואדרבה ירויח, שהרי אם יאמר לו המלוה: קח לך במחיר שהצעת, אכן יתן הלוקח למלוה את אלף הזוז בתמורת האפדנא הראשונה, אך ממילא תישאר בידו גם האפדנא השניה שלא יטרפה ממנו,

ואכן המלוה שלא רצה להסתלק מן האפדנא בכסף כפי שהציע לו הלוקח, קיבל עליו את האפדנא הראשונה באלף זוז, וסילק עצמו מן האפדנא השניה ללא תמורה.

ומסתפקת הגמרא בחיוב האחריות שמתחייב הלוה המוכר אם יטרפו את האפדנא מהלוקח, כיצד יהא הדין בנידון דידן, שאפדנא השוה חמש מאות ושולם עבורה חמש מאות כיסתה ללוה חוב של אלף זוז:

ושטר **טירפא** שכותב בית הדין ללוקח שיטרוף קרקעות מנכסי הלוה בשביל אחריותו **בכמה כתבינן**, לפי איזה ערך יכתבו ללוקח דגן את שטר הטירפא, האם כערך המעות ששילם הלוקח עבור האפדנא האחת שנלקחה ממנו, או בערך ההלוואה שעבור כולה טרפו את השדה הזו? (10)

ונחלקו בדבר אמוראים:

רבינא אמר: כותבים לו שטר טירפא

שהרי שנינו: "**אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר** כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן", ואף כאן אין יכול הלוקח להעלות את מחיר האפדנא. (7)

אמר ליה רבא: מי דמי דין זה למשנתנו! ?

התם — במשנתנו — הרי על ידי העלאת מחיר הנכסים **אית להו פסידא ליתמי** [יש הפסד ליתומים] בני בעלת הכתובה השניה, שהרי יצטרכו לתת לבני הראשונה "כתובת בנין דכרין" מעבר לחלקם היחסי בירושה. (8)

אבל **הכא מי אית ליה פסידא** [וכי יש לו פסידא למלוה], והרי עיקר טענת הלוקח היא, שעל ידי העלאת מחיר האפדנא רוצה הוא לסלקו משתי האפדנות ולתת לו אלף זוז בתמורה, ואם כן אין כאן הפסד למלוה, שהרי **אלפא יחיב** [אלף זוז נתן בהלוואה]. ו**אלפא שקיל** [אלף זוז מקבל הוא מן הלוקח]. (9)

בנין דכרין" כמבואר לעיל בעמוד א.

9. א. ואף אם יעדיף המלוה לקבלה באלף זוז ולהפסיד חמש מאות, וכאשר אכן עשה, "איהו דאפסיד אנפשיה", אבל הלוקח על ידי העלאתו במחיר אינו מכריחו לעשות כן, אלא ליטול אלף זוז ולהסתלק משתייהן.

ב. כתב הר"ן בתחילת הסוגיא, שתרי האפדנא נמכרו לאדם אחד, שהרי אם לשני בני אדם מכרם, האיך יכול הלוקח לומר למלוה שיקח את האפדנא הראשונה שטרף מאחר באלף זוז, "והרי אין לו שום שייכות בה, ולוקח עצמו לא שמה ניהליה אלא בחמש מאה", וראה עוד בריטב"א בענין זה.

10. א. כתב רש"י: "וטירפא בכמה כתבינן, הרי

זוז, ומאחר שלא עשה כן משמע שאינו יכול לסלק את המלוה בזווי, רק באופן של התחכמות כעין זו שעשה, ובדבר זה האריכו כאן הראשונים.

7. לכאורה יש לפרש את סברת הגמרא, שבכל מקום שאין העלאת המחיר העלאה אמיתית, וכל מה שהוא עושה כן אינו אלא כדי להרויח במקום אחר, אין צריך להתחשב בהעלאה זו, אך ראה מה **שכתב המאירי** בביאור הדמיון למשנה.

8. מבואר מן הסוגיא, שטעם המשנה הוא משום שאין זו העלאה אמיתית או משום פסידא דיתמי; ומבואר מזה שאין זה דומה ל"מועטין ונתרבו" [כגון שנתייקרו] שאין בהם דין "כתובת

באלפא זווי כערך החוב שנפרע על ידי טריפת המלוה מן הלוקח.⁽¹¹⁾

רב עזירא אמר: אין כותבין לו שטר טירפא אלא **בחמש מאה** זוו כערך הקרקע.

והלכתא: בחמש מאה זוו כערך הקרקע.

ב. ומאה:

ועוד היה מעשה דומה, ונחלקו בו רב יוסף ואבבי כמחלוקתם של רמי בר חמא ורבא: **דההוא גברא דהוו מסקי ביה מאה זווי** [היו נושים בו מאה זוו], **והוו ליה ללוה תרי קטיני דארעא** [שתי שדות קטנות], **חד זבינהו בחמשין וחד בחמשין**, [ומכרן לאדם אחד כל שדה בחמשין].

אתא בעל חוב טרפא לחד מינייהו [טרף המלוה את אחת השדות], **והדר אתא וקטריף לאירדך** [ובא לטרוף אף את השניה]; **שקל הלוקח מאה זווי וקאזיל לגביה** [נטל הלוקח מאה זוו והלך אצל הלוקח], **ואמר ליה:**

אי שויא לך מאה זווי — לחיי [אם שוה לך הקרקע שטרפת מאה זוו — מה טוב], **ואי לא, שקיל מאה זווי ואיסתלק** [ואם לא, טול מאה זוו ותסתלק משתי השדות].

סבר רב יוסף למימר דהיינו מתניתין: אם אמרו יתומים אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן", **ואף כאן אין שומעין ללוקח.**

אמר ליה אביי: מי דמי מעשה זה למשנתנו! ? והרי התם במשנתנו אית להו פסידא ליתמי שיפסידו "כתובת בנין דכרין" לבני האחרת, אבל **הכא מאי פסידא אית ליה** למלוה בהעלאת מחיר הקרקע! ?

והרי **מאה יחיב, ומאה שקיל** [מאה הלוח ומאה קיבל].

וטירפא בשביל אחריות טריפת אותה קרקע יחידה **בכמה כתבינן?**

אלף, כותבין לו טירפא אאלפא, שכך כתב לו: אנא איקום ואשפי ואמרוק זבינא אילין אינון ועמליהון ושבחהון", וראה בתוספות שכתבו "דלא חשבינן — למה שהעלה זה את דמיו — כמו שבח".

ב. ביאר המאירי: שהטירפא היא על קרקעות שקנה המוכר אחר שטרף המלוה מן הלוקח, שאם לא כן, היאך היה בעל חוב חוזר על הלוקח, והרי אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין.

11. ראה מה שכתב הריטב"א בביאור סברת רבינא.

לוקח זה מכרה לנושה באלף זוו לפצותו מחובו, וחוזר לבית דין לכתוב לו שטר טירפא על זה שמכרה לו באחריות, והרי טרפוה ממנו בדמי אלף זוו שהיה מחוייב, בכמה כתבינן ליה טירפא, באלפא כשיעור החוב, או בחמש מאה שהרי כך קנאה ממנו".

ומה שכתב רש"י "שהרי כך קנאה ממנו" הוא חידוש, כי הרי אף במתנה שייך אחריות, ובמתנה אי אפשר לגבות כערך מה שנתן בה, ועיקר הספק הוא לכאורה, אם כשיעור החוב או כשיעור ערך האפדנא; ולשון המאירי — בביאור דעת הסוכר "בחמש מאה" — הוא: "אין כותבין לו אלא בחמש מאות, שהרי לא נתן לו אלא חמש מאות, ומכל מקום אם היה שוה

רבינא אמר: במאה, רב עזרא אמר: בחמשיין; והלכתא: בחמשיין.

ג. מצוה:

מעשה בהחזא גברא דהווי מפקי ביה מאה זוזי [היו נושים בו מאה זוז].

שכיב ושבק קטינא דארעא דהוה שויה חמשיין זוזי [מת הלוח והניח ליתומים קרקע קטנה שהיתה שוה חמשים זוז].

אתא בעל חוב וקטריף ליה, בא בעל החוב והיה רוצה לטרופ את אותה קרקע שהוריש הלוח ליתומיו — עבור מחצית חובו.

אזול יתמי יהבו ליה חמשיין זוזי [הלכו היתומים ונתנו לו חמשים זוז], ולא אמרו לו לאיזה מטרה הם נותנים לו את הכסף, אם כדי לסלק אותו מן הקרקע וכאלו "קונים" הם אותה ממנו, או שנותנים הם את הכסף לפרעון החוב שחייב אביהם.

ושוב דרר [חזר] בעל החוב וקטריף לה לאותה קרקע מן היתומים, שהרי מקרקע זו או מהכסף שניתן לו לא גבה אלא חמשים זוז, והאב הרי היה חייב מאה זוז.

אתו היתומים לקמיה דאביי [לפני אביי].

אמר להן אביי: הרי מצוה מוטלת על היתומים לפרוע את חוב אביהן משום כבודו (12)

ואם כן יש להניח שאת הכסף שנתתם לא לשם קניית השדה נתתם, אלא הני קמאי מצוה עבדינו [אותם חמשים זוז שנתתם בתחילה מצוה הוא שעשיתם בהם] לפרוע את חובו של אביכם, שכל הנותן לאדם מעות בסתם ויש עליו מצוה לתת לו כסף, אומרים אנו שמתמא לשם המצוה נתנם. (13)

ואם כן השתא, כי טריף בדין קטריף [ונמצאת כעת טריפת הבעל חוב לקרקע — כדין], כלומר: אם כן הרי נמצא שיש לו זכות על קרקע זו לפרעון חובו.

שאינ כופין עליה משום שמתן שכרה של מצוה זו כתובה בצדה של המצוה וכמו שנאמר: "למען יאריכון ימיך"; וראה בהערה בהמשך הסוגיא, שהר"ן הוכיח מסוגייתנו שאין כופין את היורשים על כך, ומטעם זה הזכיר כאן רש"י שאין כופין על זה.

13. א. נתבאר על פי קצות החושן סימן עה סק"ד.

ויש ללמוד מפירושו, לענין הספק שיש להסתפק בפירושה של שמועה זו: אם הספק היה אם הם נתנו את הכסף לפרעון "יתרת חובו" של האב.

או ששמועתנו עוסקת אפילו ביתומים שלא

12. א. לדעת הריטב"א, אין מצוה זו אלא מנכסים שירשו מאביהם, ואולם אף ממטלטלין, אבל המאירי כתב: "ואף בשלא ירשו מאביהם קרקעות אלא מטלטלין או אף בשלא ירשו כלום".

ב. כתב רש"י: מצוה על היתומים וכו' משום כבוד אביהן, אלא שאין לבית דין לכופם על כך, דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה ולולב, אלא מצוה בעלמא מדרבנן.

ובתוספות לעיל פו סוף עמוד א, כתבו על דברי רש"י "ואין נראה, דאשכחן דכופין במצוות דרבנן, כגון מצוה לקיים דברי המת, דאמרינן בהשולח [גיטין מ א] דכופין את היורשים", אלא שאין כופין על מצוה זו שהיא מדין "כיבוד אב",

ולא אמרן שהכסף ניתן בתורת פרעון חוב ומשום מצוה ולא משום קניית הקרקע, אלא באופן דלא אמרו ליה היתומים כשנתנו לו את חמשים הזוזים: הני חמשיין זוזי דמי דארעא קטינא [חמשים זוז אלו הן דמי הקרקע].

אבל אם אמרו ליה היתומים כשנתנו את חמשים הזוז למלוה: הני חמשיין זוזי דמי ארעא קטינא הם, [חמשים זוז אלו הם דמי הקרקע].

סלוקי סלקוה היתומים למלוה מן הקרקע הזאת, ושוב לא יחזור ויגבה מהם את הקרקע, שהרי זה כמי שמכרה להם.⁽¹⁴⁾

ד. בכתובה:

מעשה⁽¹⁵⁾ בהורא גברא שירש במות אביו את הקרקע שיחד אביו לכתובת אמו האלמנה, ועדיין לא גבתה אמו את כתובתה, אבל יכולה היא לגבות קרקע זו גם אם תימכר לאחר —

ידעו כלל שאביהם חייב מעבר לחמשים הזוז אותם בא בעל החוב לטרוף, וספק הגמרא היה: אם נתכוונו "לקנות" את הקרקע, או לסלק את אותה מחצית החוב עבורו בא בעל החוב לגבות, שאם אכן לזה נתכוונו, יכול בעל החוב לגבות את הקרקע עבור המחצית השניה של החוב.

ולפי מה שנקט ה"קצות החושן" [וכן משמע בגמרא] שסברא הוא שנתכוונו לפרוע את החוב, הרי אין זה שייך אלא אם אנו באים לדון שנתכוונו לפרוע את יתרת החוב, אבל אם אנו דנים אם כוונתם היתה לסלק את אותה מחצית החוב שבא המלוה לפרוע או "לקנות" את הקרקע, את זה הרי אין להוכיח מרצונם לקיים מצוה, שהרי בין כך ובין כך הם מקיימים מצוה, כי אף פריעת חוב האב בקרקע משועבדת למצוה תיחשב.

14. א. ר"ן.

ב. הראשונים למדו מדין זה, שקרקע המשועבדת לשני בעלי חובות האחד מוקדם והשני מאוחר, ובא בעל החוב המוקדם לטרוף את הקרקע, ו"קנה" הלוקח ממנו את הקרקע, שוב לא יכול לבוא בעל החוב המאוחר וליטול את הקרקע בטענה שהיא משועבדת לו, ובעל החוב המוקדם כבר נסתלק, שהרי אף בנידון סוגייתנו עדיין הקרקע משועבדת לאותו בעל

חוב עצמו עבור חמשים הזוז הנותרים, ומכל מקום אינו יכול לגבותם, מאחר שהיתומים סלקו אותו במעות מהגביה הראשונה.

ג. הר"ן כתב להוכיח מסוגיא זו כשיטת רש"י [הובאה בהערה לעיל], שאין בית הדין כופה על קיום מצוה זו שעל היתומים לפרוע את חובת אביהן, שאם לא כן, אפילו אם היתומים אמרו לו במפורש שהם נותנים את המעות בדמי הקרקע, למה לא נכופם לפרוע את יתרת החוב שחייב אביהם.

ויש לפרשו בשני אופנים:

האחד: נכוף אותם עכשיו לפרוע את חובת אביהם מקרקע זו; ונמצינו למדים שאף מקרקע זו שכאילו "נמכרה" לבעל החוב ו"נקנתה" ממנו בכסף שירשו מאביהם, מצוה עליהם לשלם את חוב אביהם.

השני: אם אכן היה אפשר לכופו על כך, אין צריך דוקא בית דין לזה, והמלוה עצמו יכול לכופו לכך, ולכן — אם תמצא לומר שכופין על מצוה זו — אפילו כשהם אמרו במפורש שהם נותנים את הכסף כדי "לקנות" את הקרקע, למה לא יתפוס המלוה את המעות האלו שירשו מאביהם דרך כפיה לקיים את מצותם, ובהכרח שאין כופין על מצוה זו.

15. שמועה זו מתבארת על דרך פירושו השני

ונפל הספק בבית המדרש, כיצד להתיחס לטריפה זו, האם כטריפת כל אדם אחר שהוא חייב באחריות אם יטרפה מן הלוקח, או שהוא מוצא מכלל האחריות כמו שהוצאה אמו מכלל האחריות, היות ומכחה הוא בא לטרוף.

סבר רמי בר חמא למימר: איהו במקום אימיה קאי [במקום אמו הוא עומד] ואין הוא בכלל אחריות של אחרים, אלא בכלל אחריות אמו שלא קיבל עליה. (17)

אמר ליה רבא לרמי בר חמא:

נהי דאחריות דידה לא קיבל עליה, אחריות דידה מי לא קיבל [אף על פי שלא קיבל על עצמו אחריות על טריפתה של אמו, אבל אחריות על טריפתו הוא, האם לא קיבל על עצמו]?! (18)

ה. יעקב:

דזבנה לאותה שדה המיוחדת לכתובתה דאימיה — **בטובת הנאה** [מכר הבן את אותה שדה המיוחדת לכתובת אמו, בדבר מועט], והיתה מכירה זו באחריות, שאם יטרפה ממנו יפצה אותו המוכר. (16)

ואמר ליה המוכר ללוקח: אף שקבלתי על עצמי אחריות מכל טריפה של אחרים, מוציא אני מכלל האחריות את אמי, ואי **אתיא אם ומערערא** [אם תבוא אמי ותערער על מכירה זו], כלומר: אם היא תבוא ותטרוף ממך את הקרקע המיוחדת לה כדי לגבות את כתובתה, **לא מפצינא לך**, לא אפצה אותך על כך.

ושכיבא אימיה ולא איערערא [מתה האם ולא טרפה את השדה].

ואתא איהו [בא הבן] שהוא יורש את כתובתה של אמו, **וקא מערער**, כלומר: בא לטרוף את השדה כדי לגבות את כתובתה של אמו שירש במותה.

הנכסים, אלא שיש לאמו שעבוד על קרקע זו, ואם ימכרנו היורש לאחר אכן תוכל לגבות ממנו את כתובתה, אבל מכירתו של הבן קיימת, רש"י.

17. מדברי הגמרא כאן משמע כפירושו של ה"תפארת למשה", שערעור אמו היינו טריפה לגביית כתובה, שאם תאמר: ערעור בעלמא, וכאילו היה אומר "על מנת שלא תערער אמא" וכפשטות הלשון, הרי אין טעם כל כך לומר שהוא במקום אמו קאי.

18. כעין סברא זו מבואר בגמרא לקמן צו א, לענין אלמנה שיש לה חוב של מזונות וחוב של כתובה, ומכרה קרקע של יתומים למזונות, ונסתפקה הגמרא אם יכולה היא לשוב ולטרוף

של של רש"י, ולזה הסכימו הריטב"א והר"ן, והיא מתבארת כאן על פי מה שביארוה הריטב"א והר"ן, ועל פי מה שכתב ב"תפארת למשה" שנדפס בסוף המסכת.

16. א. כן פירשו הריטב"א והר"ן, אלא שלשון רש"י בד"ה א"ל משמע בפשוטו, שמכרה שלא באחריות כלל.

ב. מפני שהתנה עמו שתוכל האם לטרוף ממנו, לכן מכרה בדבר מועט, זו היא כוונת רש"י בסוף ד"ה אחריות וכן כתב הר"ן, והגהת המהרש"ל בדברי רש"י תמוהה, רש"ש.

ג. מכירתו של הבן קיימת ואינו יכול לחזור בו, ואף שקרקע זו מיוחדת לכתובת אמו, כי קרקע זו נופלת לפני הבן שהוא היורש ככל שאר

אמר רמי בר חמא:

ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, שאפילו אם יקחו ממנו את הקרקע בדין לא יחזיר לו המוכר את מעותיו — (19)

ואתא שמעון ומכרה לראובן [חזר שמעון ומכרה לראובן שמכרה לו] באחריות. (20)

ואתא בעל חוב דראובן [בא בעל חובו של ראובן] שהיה שטרו קודם למכירה הראשונה שמכר ראובן לשמעון, והיה יכול לטורפה גם משמעון אילו היה רוצה, אלא שלא עשה כן —

וקטריף ליה מיניה דראובן לאחר שחזר שמעון ומכרה לו.

ששייך התחייבות מחודשת גם בנמצאת שאינה שלו, וכגון שהתייקר מחיר הקרקע, שמצד חיובו להחזיר את המעות, אינו מחוייב אלא להחזיר אותן בערכן, ואילו מצד התחייבות מחודשת יכול להתחייב להעמיד את הקרקע או את תמורתה בידו, וישלם את האחריות לפי ערך הקרקע בשעת הטריפה].

אלא שבחידושי מרן רי"ז הלוי [הלכות שכנים] כתב להוכיח מלשון הרמב"ם שכתב בטעם מכירה שלא באחריות מטריפת בעל חוב שהיא מועילה משום "שתנאי בממון קיים", הרי למדנו מזה, שמעיקר הדין מחוייב היה "להחזיר" את המעות ואפילו ששלו היתה ובעל חובו הוא שטרף מן הלוקח, אלא שיכול הוא להיפטר מכך מכה תנאי שבממון.

והנה סוגייתנו אינה עוסקת בטריפת נגזל, אלא בטריפת בעל חוב ולמקרה זה הסיר המוכר מעצמו את האחריות, ואם כן לפי פשוטו לשון רש"י "מי שיטרפנה ממך אפילו בדין לא אחזיר לך המעות" אינו מדוקדק כל כך, שהרי גם אילו היה מתחייב באחריות אין כאן החזרת מעות אלא התחייבות מחודשת, והיה לו לרש"י לומר "לא אפצה אותך", ואולם לפי שיטתו של הגרי"ז נמצא לשונו של רש"י מזוקק.

20. כתב הריטב"א שמכר לו בסתם, היות וקיימא לן [אחריות] שלא נכתבה בשטר המכר [טעות סופר היא].

את אותה הקרקע לכתובה, ומשום ד"מצי אמרי לה: נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך, אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת", ונסתפק רבינו עקיבא איגר בשו"ת סימן קפה, אם הכוונה היא שקיבלה על עצמה אחריות, ואם תרצה יכולה היא לטרוף ולשלם מעות כשאר אחריות, או שזה כאילו סילקה עצמה שלא לטרוף שוב; וכספיקו שם יש להסתפק כאן.

19. על פי לשון רש"י "כל מי שיטרפנה ממך אפילו בדין, לא אחזיר לך המעות". ובפשוטו שני מיני "קבלת אחריות" ו"אי קבלת אחריות" יש:

האחד: אחריות למקרה שתימצא הקרקע שאינה של המוכר, אלא של אחר, ובזה האחריות מתחייבת מאליה שהרי לא מכר לו אלא את של אחר, וחייב "להחזיר" את הדמים שניתנו כתשלום מקח; אלא שיכול למוכרה במפורש ב"אי קבלת אחריות", והיינו שהלוקח נותן לו את המעות — למקרה שתימצא השדה שאינה של המוכר — בתורת מתנה.

השני: אחריות למקרה שיבוא בעל חובו של המוכר ויטרפנה מראובן, ובאופן זה הדבר הוא בהיפך, שקבלת האחריות אינה מתחייבת מאליה, היות ומכירה גמורה היא, רק שאם רצה המוכר הרי הוא מתחייב התחייבות מחודשת לפצותו, ואולם אין כאן "החזרת המעות"; ומשמעות "אי קבלת אחריות" למקרה זה היא, שאינו מתחייב לו מה שאינו חייב לו על פי דין; [והוא הדין